

GAZETA TRANSILVANIEI.

„Gazeta“ ese de 2 ori; Joi'a și Dumineca, Fôia, candu concedu ajutoriale. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl., pe 1/4 3 fl. v. a. Tieri estene 12 fl. v. a. pe unu anu séu 2 1/2 galbini mon, sunatória.

Anulu XL.

Se prenumera la postele c. si r., si pe la DD. corespondenti. — Pertru serie 6 cruceri v. a. Tacs'a timbrala à 30 cr. val. austr. de fia-care publicare,

Nr. 3.

Brasiovu 25/13 Ianuariu

1877.

Imperiulu otomanu.

II. Din populatiunea de 33 milioane se vinu pe tierile europene dintre Dunare, marea adriatica, marea marmora si marea négra (fora insule) abiea 14 milioane. Cestiunea si sôrtea acestoru popôra este astadi in jocu, acésta e cestiunea orientale numita in propriu asia, pentru-ca Asi'a se incepe din colo de marea marmora. Pe acestu territoriu europénu, turci séu otomani proprie numiti asia, abiea suntu 2 milioane; éra cu cati se numera ei mai multi, suntu preste 1 milionu bosniaci, bulgari, arnauti si greci renegati, trecuti mai de multu la religiunea mohamedana si asia annectati, incorporati la poporulu domnitoriu. Asia déra, aci, pe acestu territoriu, 3 milioane domina preste alte 11 milioane, si cumu domina? Astadi au ajunsu cá se cunósca si se enuntie Europ'a civilisata sententi'a sa, veridictulu seu infricosiatu asupra domnatiunei acelei'a; éra caletoriulu impariale se póte convinge din ceea ce va vedé cu ochii sei si va pipái cu manile sale, déra nu sciu cine va fi in stare se o descrie intru tóta orórea sa. Cei, cari au traitu in Transilvani'a si in Poloni'a pana la 1848, -si potu face óresicare idea despre natur'a domnatiunei spahiiloru turcesci si a renegatiloru. De altumentrea, faci'a tieriei -ti spune mai totu, fora cá se intrebi pe cineva. Acele trentie pe ómeni, acea necuratia scárnava, acea frica de a esí sér'a din casa vorbescu cu elocentia mai mare de catu toti diplomatii Europei.

Tierile imperiului otomanu cele din Europ'a, mai cá si cele din Asi'a, suntu cu pucine esceptiuni din cele mai bine dotate dela natura pe faci'a pamentului. Las' ca parte mare din ele suntu spalate de mări si de riuri navigabili, prin urmare puse in stare de a se folosí de celu mai intinsu comerciulu prin navigatiune, déra pamentulu in mai multe tieri este asia de fertile, in catu locuitorii abiea simtu necesitatea aratrului si in catuva din ele nimeni nu scie ce este cós'a, ca nu are nici o trebuintia de ea. Muntii Anatolici suntu fórté abundanti de mineralie si anume de metalle; in Asi'a mica straturile carbuniloru de pétra suntu immense, déra pe cinelu dóre capulu de ele? Avuti'a de plantele cele mai folositorie, de codrii intinsi, de pomi si de vii este fabulósá, numai se fia cine se o exploatedie. Cultur'a de metase ar' poté rivalisa cu tóta lumea. Cerealii cu prisosu. Orediu, cafea, bumbacu, zacharu, tutunu aromaticu, nu putóre cá in apusu, untu de lemn, póme de cele mai nobili si gustóse, si nenumerate produse cunoscuté sub nume de coloniale -si au patri'a loru in tierile imperiului otomanu. Intocma este si in imperiulu animaleloru, affi totu ce cauti incependu dela minunat'a capra de Angora pana la caii cei mai infocati de Arabi'a si pana la patient'a camila, dela canele siacalu pana la tigrii si lei, éra abundanti'a in paseri si in pescaria intreze imaginatiunea cea mai vivace. Si totusi, nu mai departe, chiaru antierti in unele regiuni ale Asiei mici dominá fómete atatu de terribile, in catu se stinsera comune intregi. Ethnografii au cercetatu adesea dupa originea aceluor calamitati. Unii le cauta in caracterulu populatiuniloru; acestia inse uitara, ca de ex. Asi'a mica fusese odenióra seminata, cumu amu dice, de cele mai frumóse urbi si cetati, care innotá in prosperitate, precum si, ca

chiaru astadi particie'a populatiunei, care se tiene óresicumu sigura, ca fructele fatigeloru sale nu-i voru fi rapite, exercita mai multe ramuri de industria, dintre care unele te mana la industri'a antica classica, precum pensarii, metasarii, panurarii, sialuri, caltiunarii, sculpturi, juvaerii, argintarii, ferarii etc. etc. Déra catu de pucinu cumpanscu tóte aceste in resortulu economiei nationale, se póte combina in catuva din cifr'a de esportu anuale, care abiea ese dupa banii nostri la vreo 150 milioane florini, adeverata bagatella pe langa esporturile de miliarde ale altoru staturi europene. Ca inse chiaru si sub unu regimu despoticu, inse dreptu, binevoitoriu si luminatu populatiunile imperiului otomanu, mai tóte destépte dela natura, ar' poté face minuni pe calea civilizatiuni, ne dá prob'a cea mai invederata Egiptulu, care dela Mohamed Ali incóce, adeca cá de ani cincidieci, a intrecutu departe pe celelalte tieri otomane pe tóte calile civilizatiunei. Totu asia de instruttiva e comparatiunea intre Romani'a si Turci'a. De altumentrea merita attentiuinea deplina a ori-cui, ca tóte tierile s'au emancipatu successive séu de totu, séu numai de immediat'a administratiune turcesca, precum Greci'a, Serbi'a, Samos, muntele Libanu si Hauranu, au si intrecutu pe tierile otomane in civilizatiune.

Impartirea politica administrativa a Turciei. Odenióra imperiulu otomanu era impartitu in Sandgiaiate (departamente) si in Cazas (districte). Vedi inse despre organizatiunea vechia la Dim. Cantemiru. Aceea in secululu trecutu fú delaturata si schimbata cu alt'a, pe care éra si o mai reformá Mahmudu in secululu nostru; éra in a. 1855 fú supusa la revisiune nóua. Astadi imperiulu otomanu e impartitu precum urmédia:

Capital'a Constantinoplea (turc. Stambul, slav. Tiarigrad) cu Scutari si cu Bosphorulu face una provincia administrativa numita Beladisselesse. Imperiulu insusi se imparte in 36 de provincii, numite Vilaiet séu si Eialet (pronuntiare modificata), éra aceste in 153 Sandgeacate séu cumu se numescu astadi Livas (districte), afara de cele africane. Dintre Vilaiete 11 in Turci'a européna, adeca: 1. Cermen séu Traci'a vechia, capital'a Adrianopole (turc. Edrene); 2. Bulgari'a orientale cu Silistri'a (Dorostoru) si Varn'a; 3. Bulgari'a apuséna cu cetatea Vidinu (Diiu); 4. Bulgari'a meridionale cu capital'a Niss'a; 5. Macedoni'a superióre séu Uscub; 6. Bosni'a cu Hertiegovin'a si Croati'a turcesca; 7. Rumeli'a cu Macedoni'a apuséna si cu Illiri'a, capit. Monastiru; 8. Janina, (Albani'a), Epirus si Tessali'a; 9. Macedoni'a superióre cu capit. Salonica; 10. Insul'a Candi'a séu Cret'a; 11. Insulele marei albe (marea Aegaicum) cu Ciprulu séu pe turcesce Djezacr-i-Bahri-Sefid.

Din acésta divisiune invetiamu, ca imperiulu turcescu modernu differe de cea vechia turcesca si cu atatu mai multu de cea antica a imperiului otomanu. De aici urmédia, ca de nu vei avé de inaintea ta charta exacta, in totu momentulu esti in periculu se ratacesci, se scrii séu se vorbesci absurditati. Din nefericire, chartografi'a turcesca este adeverata satira. Este de es. vorba in conferenti'a européna de autonomi'a Bulgariei; déra turculu te póte intreba prea bine: Care Bulgaria me Ghiaur? ca eu am trei Bulgarii. Déra Macedoni'a? Nu sciu

eu de nici o Macedonia, eu sciu de Uscub. Déra Epirus, déra Tessali'a? Pentru turci nu esistu numiri de aceste, ci este cetatea Janina si arnautii, mai departe totu Raiah, ceea ce insémna turma de ómeni, fora nume, fora nationalitate, fora nici-unu trecutu, fora nici-unu viitoriu altulu, decatu alu ori-caroru animale. Ba nu, ca écca de aci inainté voru avé si acele popôra unu venitoriu, cá ce? Cá otomani dupa constitutiune.

Turci'a asiatica se imparte in (19) vilaiete si anume:

1. Kodavendkäär, Phrygia cu Bithini'a, capitala Brussa;
2. Aidin, Lidi'a et Cari'a;
3. Carmani'a, capit. Coniah;
4. Adana, Cilici'a;
5. Buzuc, Cappadoci'a apus.;
6. Castamuni cu Nicomedi'a si Sinope, cu Mysi'a si Bithyni'a;
7. Sivas, Capadocia orient.;
8. Trapezuntu, Pontus, Lazica;
9. Erzerum cu Cars et Baiazid si Armeni'a muntósa;
10. Van, Curdistan septemtrion.;
11. Diarbekr, Mesopotami'a, Curdistan;
12. Carput, Mesopotami'a super.;
13. Aleppo, Siri'a septemtr.;
14. Said'a, tiermii Siriei;
15. Damascu cu Siri'a centrale;
16. Jerusalem cu Palestin'a;
17. Bagdad cu Jrac arabicu;
18. Habesiu séu Abisinia inproprie numitu asia, mai bine, partea Arabiei in care se afla cetatile „sante“ Mecca si Medina;
19. Jemen, cu cetatea Mocca.

In Afric'a se numescu Vilaiete Egiptulu, Tripolis si Tunis, inse precum se scie, numai catu se numescu, ca-ci la capii aceluor tieri nu le prea pasa de sultanu.

Gubernatorii (pasi'a) vilaieteloru au pana acum cate unu consiliu administrativu in cóstele lor, numitu Megilis, compusu din cativa notabili mohamedani si delegati de ai diverseloru confessiuni religióse; déra potestatea executiva e pusa in manile pasiei. Cumu va fi pe viitoriu, se va mai vedé.

Brasiovu 12/24 Ianuariu 1877.)

Camer'a deputatiloru Ungariei si-a inceputu de nou activitatea Sambata in 20 Ian. st. n. candu tóta siedinti'a a petrecut'o cu desbaterea epistolei lui Ludovicu Kossuth, care dechiará, ca nu póte se primésca mandatulu de deputatu alu alegatoriloru orasiului Czegléd si astfelu nice nu póte veni se-si ocupe loculu in camera.

— Totu in acésta di a sositu in Pest'a si deputatiunea de 113 membri a alegatoriloru dela Czegléd, care a plecatu spre Turinu, spre a presentá lui Kossuth mandatulu de deputatu si fiindu cu potintia a-lu induplecá se vina in patria. Acésta deputatiune fu primita in gar'a din Pest'a cu mari, sgomotóse ovatiuni din partea tinerimeii studióse. — Ungurii si-au facutu de capu cu deputatiunile si tare ne temenu, ca pana in urma va se le si fia de capu.

— Luni in 22 Ian. s'a mai tienutu in Buda-pesta unu consiliu ministerialu sub presiedinti'a Domnitoriului, care si asta-data s'a ocupatu cu cestiunea bancei nationale. La acestu consiliu au participatu si ministrii austriaci si s'a desbatutu o propunere noua a bancei nationale din Vien'a, care nu admite nice, cá banc'a se fia impartita in doue, nice nu da unguiloru mai multi decatu patru membri in consiliulu generalu, care are se consté din 12 membri, dintre cari optu se fia austriaci.

